

udslag i en anekdotisk empirinærhed, der formentlig har været mere formet af nødvendighed end af en egentlig systematisk feltmetodik. Kan man acceptere denne præmis, er *Cultivating Development* en monografi, som kommer fint rundt om sit emne. Den er derfor anbefalelsesværdig læsning for antropologer, der beskæftiger sig med politikker og strategier, hvad enten det er i akademisk eller anvendt regi.

Bjarke Oxlund
Cand.scient.anth.
Red Barnet

Mette Hartlev: *Fortrolighed i sundhedsretten. Et patientretligt perspektiv.* København: Forlaget Thomson 2005. 878 sider. ISBN 87-619-1334-0. Pris: 1245 kr.

Henrik Zahle: *Praktisk retsfilosofi.* København: Christian Ejlers Forlag 2005. 371 sider. ISBN 87-7241-102-3. Pris: 488 kr.

I mange typer af feltarbejde støder man i dag som antropolog på juridiske spørgsmål. De institutioner og mennesker, hvis forhold man undersøger, taler om juridiske forhold; man bliver ofte selv interesseret i, hvad der er lovligt og ulovligt, og hvordan en given lov, retssag eller bestemmelse blev vedtaget, og når man præsenterer sin egen forskning, oplever man ofte både blandt andre forskere og i bredere formidlingssammenhænge, at folk spørger til juridiske forhold. Jura berører altså ikke kun retsantropologer. Forholdet mellem jura og antropologi har imidlertid ikke altid været helt uproblematisk. Der synes ofte at være en slags gensidig modvilje mod at forstå de præmisser, den anden disciplin tænker på baggrund af. Derfor er det meget positivt, at der nu ligger to nye bøger, som kan åbne for en øget forståelse af selve den juridiske tankemåde og på den måde muliggøre en mere nuanceret forståelse hos antropologer af, hvordan man eksempelvis når frem til en domsafsigelse, og hvad der kan ligge til grund for et juridisk argument. Ved at afsætte en eftermiddag i selskab med disse bøger kan man spare sig selv for mange misforståelser og undgå at skyde efter stråmænd ved fx på baggrund af sin nuancerede etnografiske forståelse at tro, at man lige kan fyre en ordentlig bredside af mod „juraens endimensionalitet“.

Jeg vil begynde med Henrik Zahles indføring i praktisk retsfilosofi, fordi den gælder selve den juridiske tankemåde. Bagefter vil jeg introducere Mette Hartlevs doktorafhandling om dansk sundhedsret. Zahle er professor i almindelig retslære ved Københavns Universitet og har desuden erfaring som både landsrets- og højesteretsdommer. Zahles bog har karakter af lærebog og giver en overskuelig indføring i, hvad der typisk kan tjene som retskilder, dvs. hvad der kan anvendes i en afgørelse i forvaltningssager eller ved en domstol og lignende. Samtidig diskuterer han, hvilken status man vil tillægge de forskellige retskilder, og hvad der kan ligge til grund for at tillægge en retskilde særlig betydning. Den relativt brede forståelse af retskilder, som Zahle redegør for, vil overraske mange ikke-jurister, og den meget nuancerede overvejelse omkring, hvad der bør indgå i en afgørelse, gør lette henvisninger til „et er ret, et andet jura“ til skamme. Derudover giver Zahle en indføring i forskellige reguleringsformer og giver en række direkte underholdende eksempler på, hvordan forskellige lovtyper kan kolliderer. For eksempel kan man få en bøde for at parkere ud for egen indkørsel, selvom det kun er en

selv, der kan generes af det. Her støder strafferetten og ejendomsretten sammen. Det er imidlertid ikke muligt at skabe entydig regulering. Bogen afsluttes med mere kontekstuelle kapitler, der afgrænser juraen i forhold til andre betragtningsmåder og ser på samspillet mellem jura og teknologiudvikling og dynamiske natur/kulturopfattelser m.m. Den afsluttes med professionelle refleksioner og påpeger, hvordan man selv med sin akademiske produktion er med til at skabe retten, fordi ens tolkninger af loven bidrager til at skabe den retsanvendelse, der bliver mulig i et retligt rum.

Det centrale for Zahle er et stærkt engagement i, hvad han kalder omsorg for retfærdighed. Bogens grundtanke er, at denne omsorg har et praktisk grundfæste – loven er ikke kun skrift. Derved placerer Zahle juraen centralt i samfundsvidenskaberne. Den juridiske viden er ikke en antitese til praksis; den forholder sig principielt til konkrete erfaringer som andre samfundsvidenskabelige teorier. Det giver et særligt rum for dialog – forudsat at man som samfundsforsker er villig til at forstå den juridiske tænkemåde. Det er dette formål, som Zahle vil kunne tjene for flere antropologer. At man så iblandt som læser kan føle, at lærebogsformen bærer præg af at være bygget op over et bestemt kursusforløb frem for at have monografiens stærke sammenhængskraft, må man sætte sig ud over.

Mette Hartlevs doktorafhandling om sundhedsret illustrerer Zahles pointe om bredden i de elementer, der kan indgå i en juridisk argumentation, på baggrund af analyse af dansk lovgivning om patientrettigheder på sundhedsområdet. Hartlev er lektor ved Københavns Universitet og tidligere næstforkvinde for Etisk Råd. Hartlev bygger første del af sin bog op over en diskussion af moralfilosofi og dens betydning for juridisk argumentation, efterfulgt af en almen introduktion til patientrettigheder og personbeskyttelseslovgivning. Bogen er enorm af omfang, og efter introduktionen vil de færreste have glæde af at læse sig slavisk frem. I stedet er bogens styrke, at den gør det muligt at slå konkrete problemstillinger op og se, hvordan forskellige love kan have betydning for retstilstanden på et givent felt. Det er derfor, det ofte er så svært at læse sig til et klart billede af, hvad man må eller ikke må – og et sådant findes jo heller ikke – som påpeget af Zahle. Dette mammutværk er en ressource for alle os andre, der mangler Hartlevs overblik over feltet og derfor nemt forledes til at tro, at vi har læst den relevante lovtekst efter at have læst bare en enkelt paragraf eller to. Den store ulempe er selvfølgelig, at med den nye sundhedslov bliver mange henvisninger forældede allerede fra 2007.

Et stigende antal antropologer arbejder i Danmark på sundhedsområdet og med patienter eller personale, der alle går op i og interesserer sig for deres rettigheder. Denne bog giver svar på flere spørgsmål, de må stille sig selv i løbet af arbejdet, men giver samtidig grund til at nuancere sin forståelse af, hvad „rettighed“ betyder, som Kirsten Hastrup har demonstreret i sit arbejde med menneskerettigheder. Begge bøger repræsenterer altså en ressource for antropologer, der gerne vil skabe argumenter, der kan række ind i juraen, eller som blot vil undgå at repræsentere juraen som et simpelt modbillede til nuanceret antropologi.

*Klaus Høyer
Adjunkt
Institut for Folkesundhedsvidenskab
Københavns Universitet*